

Arūnas Sverdiolas

Kultūros, filosofijos ir meno institutas, Lietuva

S. Šalkauskio aktualumas / *The Relevance of S. Šalkauskis*

Filosofijos aktualumas, arba konkretus buvimas čia ir dabar yra niekad negarantuotas dalykas. Jos buvimas ar nebuvimas atsiliepia visur kur, bet nėra lengvai aptinkamas ir pagrindžiamas. Klausiant apie Šalkauskio aktualumą, dera iškelti bruožus, kuriuos jis pats laikė esminiais filosofijai. Jei tuos bruožus aptiktume kaip tam tikras aktualias galimybes, tai tuo pačiu ir Šalkauskį atrastume kaip aktualų mūsų apmąstymų partnerį.

1921 metais Šalkauskis pradėjo dėstyti filosofiją ir aiškino, kas tai yra. Jis priminė sveiko proto principą: „pirma reikia gyventi, kad galėtum filosofuoti“. Manoma, kad filosofija yra tam tikras papildinys, kai egzistavimas jau užtikrintas. Tačiau Šalkauskis šiam įsitikinimui stato priešais kitą, priešingą. Teigiant, kad reikia visų pirma filosofuoti, kad galima būtų gyventi, atveriamą savitai žmogiškos egzistencijos perspektyva, besiskirianti nuo biologinės. Šią perspektyvą Šalkauskis steigia postulodamas: žmogus yra privalanti būtybė. Tačiau šitai sudaro ir filosofijos pirmenybės pagrindą: tikroji tokios egzistencijos pradžia ir pagrindas - ne faktiškumas, o savųjų pagrindų apmąstymas. Sveiko proto ir filosofijos priešpriešos veiksminga įveika lieka kaskart atvira ir žingsnio reikalaujančia prieiga prie filosofijos.

Kitas slenkstis - tai Šalkauskio filosofinės kalbos skirtingumas nuo dabartinės, reikalaujantis aktyvaus vertimo, hermeneutikos. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad filosofijos savitumas priklauso ne nuo nagrinėjamų dalykų, o nuo ypatingo požiūrio į juos. Šalkauskis seka filosofijos aptartimi, suformuluota scholastų, atsekama Vakarų mąstymo istorijoje nuo pat jos „pradžios“, nuo ikisokratikų: „Tasai atžvilgis, kuriuo filosofija tyrinėja [...] visus daiktus, pažintinus proto šviesoje, yra daiktų pažinimas iš pradų, arba pagrindų [...]. Kalbantieji pagrindai, arba pradai, faktinai yra ne kas kita, kaip pirmutinės ir tolimiausios daiktų priešastys“. Šitaip keliamas *philosophia perrenis*, metafizinės filosofijos uždavinys. Šiandien amžinumas ir metafizika laikomi klaidinančiomis bei atmestiniomis iliuzijomis. Tačiau Nietzsches pamokyti gebame peraiškinti amžinumą ir metafiziką kaip geismų projekcijas ir kaip Vakarų mąstymo istorijos konstruktus.